
Ten Bruggenkate werd geschikt geacht. Hij deed geregeld huisbezoek en zijn vrouw was actief in het jeugdwerk. 'Hun politieke richting is vooruitstrevend; zij zijn de vredesbeweging toegedaan, maar treden daarbij niet op den voorgrond. Zij houden vast aan het Vorstenhuis.'⁶

In dit profiel kon Ter Apel zich wel vinden. Het kiescollege was een liberaal gezelschap. 'Allen vrijzinnig', constateerde het *Nieuwsblad van het Noorden*.⁷ In een tijd van politieke en economische crisis stond deze vrijzinnigheid echter danig onder druk. Kerkgang en financiële offervaardigheid liepen terug. De marges bleven smal, omdat de kerkenraad afstand hield van zowel de hervormde orthodoxie (in Ter Apel georganiseerd in evangelisatiegemeente De Kapel) als de bewonderaars van de Zwitser Karl Barth. Van diens theologie was hoogleraar Theodorus Lambertus Haitjema in Groningen vertegenwoordiger. De orthodoxie wenste de calvinistische belijdenisgeschriften in ere te herstellen, Barth bestreed iedere vorm van 'natuurlijke' (uit de mens zelf opkomende) religie als ongeloof. In beide gevallen was dat tegen het zere been van de vrijzinnigheid. De daar graag beluisterde P.H. Kapteijn jr., predikant in Blijham, verklaarde waarom. De bezwaren tegen het zwartgallige mensbeeld van de orthodoxie (zondeval) behoefden geen toelichting. Barths reputatie was echter nauwelijks beter, namelijk die van een 'woordgoochelaar, die met de bijbel omging alsof er nooit literaire en historische kritiek had bestaan'.⁸ Het barthiaanse protest tegen de gedachte dat de mens iets van het goddelijke in zich droeg, dat door *Bildung* tot ontwikkeling gebracht kon worden, verdiende aandacht. In Duitsland leidde die hybris immers tot 'teugelloze driften'. Desondanks handhaafde Kapteijn de waarde van religieuze ervaring. De tot het kwade geneigde mens – dat gaf hij de orthodoxen toe – was juist *daarom* aangevoelen op het 'innerlijk licht'. God werkte niet van buiten (door bovennatuurlijke openbaring of leergezag), maar van binnen, door het flakkerende 'godsluchtje' telkens weer aan te blazen:

'Dat "innerlijke licht" heeft de mensch, als kracht van de hoogste en heiligste waarde, in zich te schouwen en te versterken. Het zal hem drijven tot daden van menselijkheid, broederschap en vredesarbeid.'⁹

In grote lijnen was dit de koers die vrijzinnig Ter Apel probeerde te volgen. Het zielental (lidmaten plus doopleden) werd geschat op 2.700, een vermindering met 250 ten opzichte van 1929. De Kapel was hierbij inbegrepen. Het aantal vrijzinnigen bedroeg ongeveer 2.000, maar het merendeel daarvan kon als randkerkelijk beschouwd worden. Doopleden hoorden nominaal bij de kerk, maar

⁶ J.G. Westra van Holthe aan F.A. Beins, Dwingeloo 24 april 1936, in: Archief hervormde wijkgemeente Klooster Ter Apel (AHWK).

⁷ 'Verkiezingen Nederlandse Hervormde Kerk', in: *Nieuwsblad van het Noorden* 24-11-1936.

⁸ J. de Graaf, L.J. van Holk en J.M. van Veen, *Vrijzinnige levensontplooiing. Drie opstellen over verleden en toekomst van vrijzinnig christendom*, met een voorwoord van J.A. Hebly, Baarn 1979, 16.

⁹ 'Vrijzinnig-godsdienstige openluchtsamenkomst', in: *Nieuwsblad van het Noorden* 19-7-1937.